

Ευρωπαϊκή
Επιτροπή

ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΕ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Περιβάλλον

**ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΕ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ**

Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος

Ούτε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ούτε οποιοδήποτε πρόσωπο ενεργεί εξ ονόματος της Επιτροπής ευθύνεται για ενδεχόμενη χρήση των παρακάτω πληροφοριών.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2018

Η περαιτέρω χρήση επιτρέπεται εφόσον αναφέρεται η πηγή.

Η πολιτική περαιτέρω χρήσης εγγράφων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διέπεται από την απόφαση 2011/833/ΕΕ (ΕΕ L 330 της 14.12.2011, σ. 39).

Για κάθε χρήση ή αναπαραγωγή φωτογραφιών ή άλλου υλικού τα οποία δεν καλύπτονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της ΕΕ πρέπει να ζητείται απευθείας η άδεια των κατόχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Print	KH-03-18-077-EL-C	ISBN 978-92-79-89660-6	doi:10.2779/875552
PDF	KH-03-18-077-EL-N	ISBN 978-92-79-89661-3	doi:10.2779/790992

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΒΑΣΙΚΑ	4
ΟΙ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ	8
Δικαίωμα προσφυγής σε νομική αμφισβήτηση	8
Η εξέταση του δικαστή	12
Διευθέτηση της κατάστασης	17
Δαπάνες	19
Χρονοδιάγραμμα	21
Πρακτικές Πληροφορίες	22

Δήλωση αποποίησης ευθύνης:

Αυτός ο Οδηγός του Πολίτη δεν δημιουργεί καμία υποχρέωση για τα κράτη μέλη.

Η οριστική ερμηνεία της νομοθεσίας της Ένωσης αποτελεί το αποκλειστικό προνόμιο του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις 28 Απριλίου 2017 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά ζητήματα^a για να εξηγήσει λεπτομερώς τι είχε αναφέρει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι εθνικοί δικαστές θα πρέπει να χειρίζονται νομικές αμφισβητήσεις που ασκούνται από το κοινό κατά αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων των δημόσιων αρχών των κρατών μελών που έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον^b.

Χρησιμοποιώντας τη μορφή «*συχνών ερωτήσεων*», αυτός ο Οδηγός του Πολίτη παρέχει μια σύνοψη των κύριων συμπερασμάτων της ανακοίνωσης. Η ίδια η ανακοίνωση είναι η κυρίαρχη πηγή πληροφοριών και θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για πιο λεπτομερείς εξηγήσεις. Παραπομπές παρέχονται σε όλο το κείμενο του Οδηγού.

Ο Οδηγός του Πολίτη καταρτίστηκε από τη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Δεν είναι δεσμευτικός, ούτε προτίθεται με κανένα τρόπο να αποκλίνει από το ουσιαστικό περιεχόμενο της Ανακοίνωσης.

^a C(2017) 2616, EE C 275 της 18.8.2017, σ. 1, διαθέσιμες σε διάφορες γλωσσικές εκδόσεις στο <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/legislation.htm>

^b Δεν καλύπτει νομικές αμφισβητήσεις που ασκούνται από έναν ιδιωτικό φορέα κατά άλλου ιδιωτικού φορέα, βλ. παράγραφο 15 της Ανακοίνωσης.

ΒΑΣΙΚΑ

Τι σημαίνει πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα;

Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα αποτελεί ένα σύνολο εγγυήσεων που επιτρέπει στο κοινό να αμφισβητεί τη νομιμότητα αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων των δημόσιων αρχών των κρατών μελών ενώπιον εθνικού δικαστή. «Το κοινό» είναι τα άτομα και οι οργανώσεις τους.

Το σύνολο των εγγυήσεων καλύπτει τι πρέπει να συμβεί πριν από, κατά τη διάρκεια και μετά την εμφάνιση μιας αμφισβήτησης.

Περιλαμβάνει:

Δικαίωμα προσφυγής
σε νομικές
αμφισβητήσεις.

Επαρκή εξέταση της
αμφισβήτησης από
εθνικό δικαστή.

Προσεγγίσεις από τον
δικαστή για να θέσει
τα πράγματα σωστά
αν συμφωνούν με την
αμφισβήτηση.

Προστασία του
ενάγοντος από την
αντιμέτωπιση του
απαγορευτικού κόστους
για την άσκηση της
αμφισβήτησης, ιδίως
αν ο δικαστής την
απορρίψει.

Χρονοδιάγραμμα
όσον αφορά την
αντιμέτωπιση της
αμφισβήτησης.

Πρακτικές πληροφορίες
σχετικά με τον τρόπο
πρόκλησης μιας
αμφισβήτησης.

Τι είδους αποφάσεις, πράξεις και παραλείψεις μπορούν να αμφισβητηθούν;

Αποφάσεις, πράξεις και παραλείψεις που καλύπτονται από την περιβαλλοντική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Η ΕΕ έχει εγκρίνει σημαντικούς νόμους για την προστασία του περιβάλλοντος. Στόχος τους είναι να μειώσουν τα απόβλητα και τη ρύπανση και να διασφαλίσουν την ποιότητα του αέρα, του ύδατος και της φύσης. Η εφαρμογή τους απαιτεί:

- Τα εθνικά κοινοβούλια και οι υπουργοί να εγκρίνουν εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές πράξεις που ορίζουν υποχρεώσεις για τις επιμέρους αρχές και δημιουργούν δικαιώματα για το κοινό.
- Οι μεμονωμένες δημόσιες αρχές να εγκρίνουν σχέδια και προγράμματα, να επιβλέπουν αξιολογήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων, να συμβουλευούν το κοινό, να αποφασίζουν σχετικά με τις αιτήσεις για άδειες και άλλες εγκρίσεις, να παρακολουθούν την κατάσταση του περιβάλλοντος και να εκτελούν άλλα περιβαλλοντικά καθήκοντα¹.

Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε περιβαλλοντικά θέματα καλύπτει αποφάσεις, πράξεις και παραλείψεις σε αυτά τα διαφορετικά επίπεδα εφαρμογής. Μπορεί επίσης να καλύψει ιδιόζουσες καταστάσεις, όπως αποφάσεις για τη ρύθμιση μιας μη εξουσιοδοτημένης πράξης ή δραστηριότητας².

Γιατί να επιτρέπεται να αμφισβητούνται αποφάσεις, πράξεις και παραλείψεις;

Υπάρχουν δύο γενικές αιτιολογήσεις.

Πρώτον, τα άτομα και οι οργανώσεις τους πρέπει να είναι σε θέση να προστατεύουν τα δικαιώματά που απολαμβάνουν βάσει της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι είναι σε θέση να αμφισβητούν οποιαδήποτε απόφαση, πράξη ή παράλειψη παραβιάζει αυτά τα δικαιώματα.

Δεύτερον, η ΕΕ βασίζεται στη νομοθεσία και το κράτος δικαίου. Είναι ζωτικής σημασίας οι δημόσιες αρχές να είναι υποχρεωμένες να εκπληρώνουν τις περιβαλλοντικές υποχρεώσεις που τους επιβάλλονται. Σε διαφορετική περίπτωση, υπάρχει κίνδυνος ο νόμος να σημαίνει διαφορετικά πράγματα σε διαφορετικούς τόπους και η προστασία του περιβάλλοντος να είναι μικρότερης σημασίας σε ορισμένες περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με άλλες³.

Ποια είδη περιβαλλοντικών δικαιωμάτων απολαμβάνουν τα άτομα και οι οργανώσεις τους;

Υπάρχουν δύο είδη: τα διαδικαστικά και τα ουσιαστικά.

Τα διαδικαστικά δικαιώματα σχετίζονται συνήθως με τη συμμετοχή του κοινού. Συνήθως σχετίζονται με τον τρόπο με τον οποίο μια δημόσια αρχή ενημερώνει το κοινό για μια προτεινόμενη απόφαση, δέχεται υποβολές από μέλη του κοινού, τις λαμβάνει υπόψη και δημοσιοποιεί την τελική απόφαση⁴. Η περιβαλλοντική νομοθεσία της ΕΕ αποδίδει μεγάλη σημασία στην αποτελεσματική συμμετοχή του κοινού, αφού αυτό επιτρέπει στους πολίτες να εκφράζουν τις ανησυχίες τους και οι εν λόγω ανησυχίες να λαμβάνονται υπόψη.

Τα ουσιαστικά δικαιώματα καλύπτουν ατομικά συμφέροντα όπως την ανθρώπινη υγεία, την προστασία της ιδιοκτησίας και το δικαίωμα χρήσης του περιβάλλοντος για συγκεκριμένο σκοπό, όπως είναι η ερασιτεχνική αλιεία. Πολλοί περιβαλλοντικοί νόμοι της ΕΕ στοχεύουν στην προστασία της ανθρώπινης υγείας, όπως για παράδειγμα οι νόμοι για τον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης ή την προστασία του πόσιμου νερού. Τα ουσιαστικά δικαιώματα μπορούν επίσης να προκύψουν στο πλαίσιο της νομοθεσίας της ΕΕ για την προστασία της φύσης, ιδίως προκειμένου να επιτραπεί στις περιβαλλοντικές ενώσεις να ενεργούν προς το γενικό συμφέρον⁵. *«Ούτε το νερό ούτε τα ψάρια που κολυμπούν σε αυτό μπορούν να προσφύγουν στο δικαστήριο. Τα δέντρα δεν έχουν επίσης δικαίωμα άσκησης προσφυγής»⁶.* Ωστόσο, οι περιβαλλοντικές ενώσεις μπορούν να μιλήσουν εκ μέρους τους.

Πώς έχει εξελιχθεί η πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε περιβαλλοντικά θέματα;

Η «έννομη τάξη της ΕΕ», δηλαδή το γενικό νομικό σύστημα της ΕΕ, απαιτεί την αποτελεσματική εφαρμογή των νόμων που έχουν συμφωνηθεί σε επίπεδο ΕΕ. Αυτό συνεπάγεται τη συμμετοχή των εθνικών δικαστών σε δικαιώματα και υποχρεώσεις. Το 2005, η ΕΕ δεσμεύτηκε από μια διεθνή συμφωνία, τη Σύμβαση του Aarhus^d η οποία, μεταξύ άλλων, προάγει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε περιβαλλοντικά θέματα και αναγνωρίζει τον ιδιαίτερο ρόλο που ασκούν οι περιβαλλοντικές ενώσεις στην υπεράσπιση του περιβάλλοντος. Παράλληλα, η ΕΕ εισήγαγε διατάξεις σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε συγκεκριμένα νομοθετήματα της ΕΕ για το περιβάλλον. Με την πάροδο του χρόνου, έχουν υπάρξει πολλές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου που εξηγούν τι σημαίνει στην πράξη η πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Πολλές από αυτές τις αποφάσεις ανταποκρίνονται στα αιτήματα των εθνικών δικαστών για την ερμηνεία του Δικαστηρίου σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι πρέπει να αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες νομικές αμφισβητήσεις. Τέτοιες αμφισβητήσεις γενικά έχουν παρουσιαστεί από άτομα ή ενώσεις που ασχολούνται με το περιβάλλον. Στην έννομη τάξη της ΕΕ, η ερμηνεία της νομοθεσίας της ΕΕ από το Δικαστήριο είναι δεσμευτική για όλες τις αρχές των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών δικαστών⁶.

^c Άποψη του Γενικού Εισαγγελέα Sharpston στην υπόθεση C-664/15, *Protect*, παράγραφος 77.

^d Σύμβαση για την Πρόσβαση στις Πληροφορίες, τη Συμμετοχή του Κοινού στη λήψη Αποφάσεων και την Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη σε Θέματα Περιβάλλοντος.

ΟΙ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ

Δικαίωμα προσφυγής σε νομική αμφισβήτηση

Τα άτομα ή οι οργανώσεις τους έχουν δικαίωμα ακρόασης από δικαστή μόνο εάν έχουν δικαίωμα να ασκήσουν νομική αμφισβήτηση. Το δικαίωμα αυτό ονομάζεται «δικαίωμα άσκησης προσφυγής». Το δικαίωμα άσκησης προσφυγής είναι θεμελιώδες. Είναι δικαίωμα προστασίας άλλων δικαιωμάτων, δηλαδή των διαδικαστικών και ουσιαστικών δικαιωμάτων που αναφέρονται στα «Βασικά». Χωρίς αυτό, οι άλλες εγγυήσεις πρόσβασης στη δικαιοσύνη δεν θα τεθούν σε ισχύ⁷.

Ποιος έχει δικαίωμα άσκησης προσφυγής;

Το αν και σε ποιο βαθμό κάποιος έχει δικαίωμα άσκησης προσφυγής ποικίλλει ανάλογα με:

- > Τους κανόνες περί δικαιοδοσίας κάθε εθνικής έννομης τάξης.
- > Εάν συγκεκριμένα νομοθετήματα της ΕΕ για το περιβάλλον απαιτούν δικαίωμα άσκησης προσφυγής από τα κράτη μέλη.
- > Κατά πόσον η προτεινόμενη νομική αμφισβήτηση ασκείται από ατομική ή αναγνωρισμένη περιβαλλοντική οργάνωση.
- > Εάν διακυβεύεται η ύπαρξη των διαδικαστικών και ουσιαστικών δικαιωμάτων της ΕΕ.

Τι ορίζουν οι εθνικοί κανόνες σχετικά με το δικαίωμα άσκησης προσφυγής;

Οι διαφορετικοί εθνικοί κανόνες αναφέρουν διαφορετικά πράγματα. Ορισμένα κράτη μέλη προχωρούν όσο το δυνατόν περισσότερο στο γενικό δικαίωμα προσφυγής — την αποκαλούμενη *actio popularis*. Άλλα απαιτούν από τον ενάγοντα να αποδείξει στον δικαστή ότι έχει επαρκές συμφέρον να φέρει την αμφισβήτηση. Ακόμη άλλα απαιτούν από τον ενάγοντα να αποδείξει ότι μια προσβαλλόμενη απόφαση, πράξη ή παράλειψη, θίγει δικαιώματα που απολαύει ο ενάγων.

Οι εθνικοί κανόνες είναι οι μόνοι που εφαρμόζονται;

Όχι απαραίτητα. Εάν οι εθνικοί κανόνες περιορίζουν υπερβολικά το δικαίωμα νομικής αμφισβήτησης, ο εθνικός δικαστής ενδέχεται να χρειαστεί να τους αγνοήσει για να συμμορφωθεί με τη νομοθεσία της ΕΕ. Συγκεκριμένα, η νομοθεσία της ΕΕ μπορεί να απαιτεί από τον δικαστή να προστατεύει ένα ευρύτερο σύνολο διαδικαστικών και ουσιαστικών δικαιωμάτων από ό,τι οι εθνικοί κανόνες περί προσφυγής.

Ποια συγκεκριμένα νομοθετήματα της ΕΕ για το περιβάλλον απαιτούν δικαίωμα άσκησης προσφυγής;

Αυτά που περιέχουν ειδικές διατάξεις για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Οι εν λόγω νομοθετικές πράξεις καλύπτουν αποφάσεις, πράξεις και παραλείψεις σχετικά με αιτήματα περιβαλλοντικών πληροφοριών, εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, βιομηχανικές άδειες και περιβαλλοντική ευθύνη⁸.

Ποιες είναι οι διαφορές μεταξύ του δικαιώματος άσκησης προσφυγής των ατόμων και του δικαιώματος άσκησης προσφυγής των περιβαλλοντικών ενώσεων;

Το σημείο εκκίνησης είναι ότι τόσο ένας ιδιώτης όσο και μια οργάνωση μπορούν να ασκήσουν νομική αμφισβήτηση για την προστασία των δικαιωμάτων που απολαμβάνουν.

Ωστόσο, η Σύμβαση του Aarhus και ορισμένα από τα συγκεκριμένα νομοθετήματα της ΕΕ για το περιβάλλον που προαναφέρθηκαν έχουν ως στόχο να παράσχουν ένα εκτεταμένο δικαίωμα άσκησης προσφυγής σε ορισμένες περιβαλλοντικές οργανώσεις. Η αιτιολόγηση για αυτό είναι ότι οι οργανώσεις ενεργούν προς το γενικό συμφέρον με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος. Αν τέτοιες οργανώσεις δεν έχουν δικαίωμα άσκησης προσφυγής, ορισμένα σημαντικά γενικά συμφέροντα —όπως η προστασία της φύσης— δεν μπορούν ποτέ να βρουν έναν δικηγόρο. Ο σημαντικός αυτός ρόλος των περιβαλλοντικών οργανώσεων έχει αναγνωριστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Το εκτεταμένο δικαίωμα που παρέχεται σε αυτές τις οργανώσεις είναι ότι ο εθνικός δικαστής πρέπει να τις μεταχειρίζεται ως οντότητες που αυτομάτως έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν νομική αμφισβήτηση. Αυτό σημαίνει ότι θεωρείται ότι πληρούν τις ισχύουσες απαιτήσεις που ορίζονται στην εθνική νομοθεσία. Αντίθετα, ένα άτομο μπορεί πρώτα να πρέπει να πείσει τον δικαστή ότι έχει επαρκές συμφέρον ή δικαίωμα που έχει υποστεί απομείωση.

Μπορούν τα κράτη μέλη να απαιτούν από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις να πληρούν τις προϋποθέσεις προκειμένου να αποκτήσουν αυτό το εκτεταμένο δικαίωμα;

Καταρχήν, ναι.

Ωστόσο, τα κριτήρια που καθορίζει το κράτος μέλος δεν μπορούν να καταστήσουν υπερβολικά δύσκολη την αναγνώριση μιας περιβαλλοντικής οργάνωσης. Επιπλέον, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα συμφέροντα των μικρών και τοπικών περιβαλλοντικών οργανώσεων. Για παράδειγμα, δεν μπορεί να τεθεί υπερβολικά υψηλό απαιτούμενο επίπεδο συμμετοχής⁹.

Ποιο δικαίωμα άσκησης προσφυγής πρέπει να δοθεί όταν διακυβεύονται διαδικαστικά και ουσιαστικά δικαιώματα της ΕΕ;

Σε ορισμένες σημαντικές αποφάσεις, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει το δικαίωμα άσκησης προσφυγής που πρέπει να αναγνωρίζουν οι εθνικοί δικαστές για να υποστηρίξουν τα διαδικαστικά και ουσιαστικά δικαιώματα της ΕΕ και να διασφαλίσουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που επιβάλλονται στις δημόσιες αρχές. Από τις αποφάσεις αυτές προκύπτει ότι η νομοθεσία της ΕΕ απαιτεί μερικές φορές δικαίωμα άσκησης προσφυγής **ακόμη και όταν δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένα νομοθετήματα της ΕΕ**.

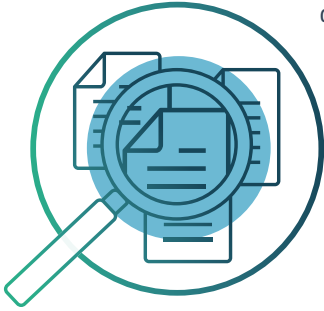
Για παράδειγμα, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την ανάγκη αναγνώρισης από τους εθνικούς δικαστές:

- της προσφυγής μιας περιβαλλοντικής οργάνωσης για την αμφισβήτηση της απόφασης μιας δημόσιας αρχής για την έγκριση ενός έργου σε χώρο προστατευόμενο σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ για τη φύση¹⁰,
- της προσφυγής μιας περιβαλλοντικής οργάνωσης για την αμφισβήτηση της απόφασης μιας δημόσιας αρχής με την οποία παρέχεται μερική απαλλαγή (δηλαδή παρέκκλιση) από την απαγόρευση του κυνηγιού των καφέ αρκούδων που περιλαμβάνεται στον ίδιο νόμο της ΕΕ για τη φύση¹¹,
- της προσφυγής ιδιωτών και οργανώσεων για την αμφισβήτηση της αποτυχίας μιας δημόσιας αρχής να υιοθετήσει σχέδιο που απαιτείται βάσει ενός κοινοτικού νόμου που αποσκοπεί στη μείωση της έκθεσης του κοινού στην ατμοσφαιρική ρύπανση¹².

Στις προαναφερθείσες υποθέσεις, το Δικαστήριο απαιτούσε την παροχή δικαιώματος άσκησης προσφυγής, παρόλο που οι εν λόγω σχετικοί κοινοτικοί νόμοι δεν περιείχαν καμία ειδική διάταξη περί προσβάσεως στη δικαιοσύνη και μολοντί οι εθνικοί κανόνες δεν παρείχαν δικαίωμα άσκησης προσφυγής^e.

^e Μετά τη δημοσίευση της Ανακοίνωσης, το Δικαστήριο εξέδωσε απόφαση τον Δεκέμβριο του 2017 σε υπόθεση σχετικά με νέα δραστηριότητα που μπορεί να επηρεάσει την ποιότητα ενός υδατικού συστήματος, βλ. υπόθεση C-664/15, *Protect*.

Η εξέταση του δικαστή

Ο εθνικός δικαστής έχει το καθήκον να ελέγχει εάν η δημόσια αρχή έχει ενεργήσει με νόμιμο τρόπο. Αυτό είναι γνωστό ως «δικαστικός έλεγχος». Σημαίνει την εξέταση των γεγονότων πίσω από τη δράση ή την αδράνεια της αρχής. Σημαίνει επίσης την εξέταση του τι έπρεπε να κάνει η αρχή σύμφωνα με την εν λόγω περιβαλλοντική νομοθεσία της ΕΕ.

Η έκταση του δικαστικού ελέγχου περιλαμβάνει δύο πτυχές. Η πρώτη αφορά το αν ο δικαστής μπορεί να αρνηθεί την εξέταση ορισμένων νομοθεσιών και νομικών επιχειρημάτων. Η δεύτερη αφορά το πόσο αυστηρά πρέπει να εξετάσει ο δικαστής τα αποδεκτά πραγματικά περιστατικά και επιχειρήματα. Αυτό είναι γνωστό ως «κριτήριο δικαστικού ελέγχου»¹³.

Μπορεί ένας εθνικός δικαστής να περιορίσει τους τομείς νομοθεσιών και νομικών επιχειρημάτων που θα εξετάσει;

Ναι, μέχρι ενός βαθμού.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο δέχθηκε ότι, σε νομικές αμφισβητήσεις σχετικά με αποφάσεις που αφορούν συγκεκριμένες δραστηριότητες, οι εθνικοί δικαστές μπορούν να περιορίζουν έναν ιδιώτη στη χρήση νομικών επιχειρημάτων που υποστηρίζουν τα συμφέροντα ή τα δικαιώματα που προσδίδουν το ατομικό δικαίωμα άσκησης προσφυγής. Ωστόσο, ο περιορισμός αυτός δεν ισχύει για αναγνωρισμένες περιβαλλοντικές οργανώσεις. Αυτές έχουν το δικαίωμα να προβάλουν οποιαδήποτε επιχειρηματολογία της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ¹⁴.

Μπορεί ο εθνικός δικαστής να περιορίσει μια νομική αμφισβήτηση στις ίδιες αντιρρήσεις που είχαν γίνει σε προηγούμενη διοικητική διαδικασία;

Πριν μια δημόσια αρχή λάβει μια απόφαση, μερικές φορές υφίσταται μια διοικητική διαδικασία που επιτρέπει σε ένα άτομο ή μια περιβαλλοντική οργάνωση να διατυπώσει αντιρρήσεις. Όταν το άτομο ή η περιβαλλοντική οργάνωση ασκήσει νομική αμφισβήτηση, ορισμένοι εθνικοί κανόνες τους υποχρεώνουν να τηρήσουν τις ίδιες αντιρρήσεις που έκαναν κατά τη διοικητική διαδικασία. Αυτό είναι γνωστό ως «αποκλεισμός» των επιχειρημάτων.

Σε μια απόφαση που αφορούσε μια νομική αμφισβήτηση σχετικά με την απόφαση μιας δημόσιας αρχής για μια συγκεκριμένη δραστηριότητα, το Δικαστήριο απέρριψε τον αποκλεισμό. Έκρινε ότι ο αποκλεισμός των επιχειρημάτων δεν θα εξασφαλίσει αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο και ότι οι εθνικοί δικαστές υποχρεούνται να εκτιμήσουν τη διαδικαστική και ουσιαστική νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως¹⁵.

Τι γίνεται με τα καταχρηστικά ή τα επιχειρήματα που υποβάλλονται κακόπιστα;

Ο εθνικός δικαστής μπορεί να αρνηθεί να εξετάσει τα επιχειρήματα αυτά, δηλαδή να τα αντιμετωπίσει ως απαράδεκτα¹⁶.

Εφαρμόζεται το ίδιο πρότυπο αναθεώρησης σε ολόκληρη την ΕΕ;

Σε κάποιον βαθμό, ναι.

Αφενός, υπάρχουν διαφορετικά πρότυπα αναθεώρησης σε διάφορα κράτη μέλη. Ορισμένα εθνικά πρότυπα απαιτούν ή επιτρέπουν στους εθνικούς δικαστές να διεξάγουν μια πιο εμπεριστατωμένη εξέταση των προσβαλλομένων αποφάσεων, πράξεων και παραλείψεων από ό,τι άλλα. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποδέχεται τη δυνατότητα διαφορετικών προτύπων. Εντούτοις, ανεξάρτητα από το πρότυπο, το Δικαστήριο απαιτεί οι εθνικοί δικαστές να είναι σε θέση να εφαρμόζουν αποτελεσματικά τις σχετικές αρχές και τους κανόνες της νομοθεσίας της ΕΕ. Αυτό περιλαμβάνει τη συνεκτίμηση

του συγκεκριμένου περιεχομένου και των στόχων συγκεκριμένης νομοθεσίας της ΕΕ και την τήρηση των σχετικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Στον βαθμό αυτό, υπάρχει ένα ελάχιστο κοινό πρότυπο που πρέπει να εφαρμόζεται από όλους τους εθνικούς δικαστές¹⁷.

Τι θα πρέπει να εξετάσει ο εθνικός δικαστής κατά την εφαρμογή ενός προτύπου αναθεώρησης;

Ο εθνικός δικαστής θα πρέπει να εξετάσει τη διαδικαστική και ουσιαστική νομιμότητα της προσβαλλόμενης απόφασης, πράξης ή παράλειψης.

Τι έχει σημασία για τον εθνικό δικαστή κατά την εξέταση της τυπικής νομιμότητας;

Η τυπική νομιμότητα αφορά:

- Το κατά πόσον η ενδιαφερόμενη δημόσια αρχή είχε τη νομική εξουσία να αμφισβητήσει την απόφαση, την πράξη ή την παράλειψη.
- Το κατά πόσον η δημόσια αρχή ακολούθησε πλήρως και ορθώς τη διαδικασία που προβλέπεται για την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης ή πράξης, π.χ. διαδικασία που απαιτεί τη διαβούλευση με το κοινό.
- Το κατά πόσον η απόφαση ή η πράξη μπορεί να βρεθεί στη σωστή μορφή.

Η εξέταση της τυπικής νομιμότητας μπορεί επίσης να καλύπτει αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις σχετικά με τη νομιμοποίηση παράνομων μέτρων¹⁸.

Τι περιλαμβάνει η εξέταση της ουσιαστικής νομιμότητας;

Περιλαμβάνει τον έλεγχο παραβίασης της ουσίας του δικαίου. Καλύπτει την εξέταση των πραγματικών περιστατικών και του βασίμου της προσβαλλόμενης απόφασης, πράξης ή παράλειψης του δικαστή.

Γιατί ο εθνικός δικαστής υποχρεούται να εξετάζει τα πραγματικά περιστατικά σε μια υπόθεση;

Εάν ένας εθνικός δικαστής δεν μπορούσε ποτέ να ελέγξει τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίχθηκε η απόφαση της δημόσιας αρχής, αυτό θα μπορούσε, από την αρχή, να εμποδίσει τον ενάγοντα να παρουσιάσει αποτελεσματικά μια πιθανώς δικαιολογημένη νομική αμφισβήτηση. Όταν τα πραγματικά περιστατικά είναι ελλιπή ή εσφαλμένα ή ερμηνευθούν λανθασμένα, το σφάλμα έχει άμεση συνέπεια στην ποιότητα της απόφασης, της πράξης ή της παράλειψης και διακυβεύει τους στόχους της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ¹⁹.

Τι σημαίνει η εξέταση του βασίμου μιας απόφασης, πράξης ή παράλειψης;

Κατά τη λήψη μιας απόφασης ή πράξης ή αποφυγής ανάληψης δράσης, μια δημόσια αρχή θα απολαμβάνει συχνά ένα περιθώριο διακριτικής ευχέρειας. Το περιθώριο αυτό καλύπτει τον τρόπο με τον οποίο η αρχή αξιολογεί τα σχετικά γεγονότα και ποια συμπεράσματα αντλεί από αυτά. Η εξέταση του βασίμου μιας απόφασης, πράξης ή παράλειψης συνεπάγεται ότι ο εθνικός δικαστής ελέγχει τον τρόπο με τον οποίο η δημόσια αρχή χρησιμοποίησε αυτήν τη διακριτική ευχέρεια.

Με τον τρόπο αυτόν, ο εθνικός δικαστής πρέπει να λάβει υπόψη το συγκεκριμένο περιεχόμενο και τους σκοπούς ειδικών νόμων της ΕΕ και να υποστηρίξει τα σχετικά δικαιώματα και υποχρεώσεις της ΕΕ. Για ορισμένους ειδικούς περιβαλλοντικούς νόμους της ΕΕ, το Δικαστήριο έχει καθορίσει τον τρόπο με τον οποίο ο εθνικός δικαστής πρέπει να ελέγξει τη χρήση της διακριτικής ευχέρειας της δημόσιας αρχής. Για παράδειγμα, έχει θέσει αυστηρό κριτήριο για τον έλεγχο της χρήσης της διακριτικής ευχέρειας σε σχέση με αποφάσεις που αφορούν σχέδια και έργα που ενδέχεται να επηρεάσουν τοποθεσίες που προστατεύονται βάσει νόμου της ΕΕ για τη φύση²⁰.

Γενικά, όσο μεγαλύτερη είναι η επίπτωση μιας απόφασης, πράξης ή παράλειψης στο περιβάλλον, τόσο πιο ενδελεχής πρέπει να είναι η εξέταση της διακριτικής ευχέρειας. Αυτό αντικατοπτρίζει μια αρχή που ονομάζεται αναλογικότητα²¹.

Πώς μπορεί ο εθνικός δικαστής να γνωρίζει τι απαιτεί το συγκεκριμένο περιεχόμενο και οι σκοποί συγκεκριμένων νόμων της ΕΕ;

Αυτοί μπορεί να είναι καθιερωμένοι ή σαφείς. Ωστόσο, σε περίπτωση αμφιβολίας, ο εθνικός δικαστής μπορεί —και μερικές φορές πρέπει— να ζητήσει από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο να παράσχει ερμηνεία²².

Χρειάζεται ο εθνικός δικαστής να εξετάσει το κύρος των εθνικών νομοθετικών και κανονιστικών πράξεων;

Μερικές φορές.

Συγκεκριμένα, οι εθνικοί δικαστές πρέπει να είναι έτοιμοι να εξετάσουν κατά πόσον η εθνική νομοθεσία ή οι κανονιστικές πράξεις δρουν αδικαιολόγητα

- Περιορίζοντας τα δικαιώματα που παρέχονται στους ιδιώτες και τις οργανώσεις τους στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ·
- περιορίζοντας τις υποχρεώσεις που αναμένεται να εκπληρώσουν τα κράτη μέλη σύμφωνα με την περιβαλλοντική νομοθεσία της ΕΕ²³.

Πώς μπορεί ο εθνικός δικαστής να ασχολείται με ζητήματα σχετικά με το κύρος των ίδιων των νόμων της ΕΕ και με πράξεις που εκδίδονται από όργανα της ΕΕ;

Υπάρχει μια διαδικασία που απαιτεί από τον εθνικό δικαστή να ζητήσει από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο να δηλώσει ότι οι νόμοι ή οι πράξεις της ΕΕ είναι (οι ίδιοι) άκυροι²⁴. Στην περίπτωση αυτή, το ίδιο το Δικαστήριο διενεργεί δικαστικό έλεγχο.

Διευθέτηση της κατάστασης

Ο ρόλος του εθνικού δικαστή υπερβαίνει το ενδεχόμενο να αποφασίσει αν η δημόσια αρχή ενήργησε εντός του νόμου. Συγκεκριμένα, ο δικαστής ενδέχεται να χρειαστεί να προβεί σε έκδοση απόφασης αν διαπιστώσει ότι η δημόσια αρχή ενήργησε παρανόμως.

Οι παράνομες ενέργειες —ή η έλλειψη δράσης— από μια δημόσια αρχή μπορεί να απειλούν ή να βλάψουν το κοινό ή το φυσικό περιβάλλον. Εάν η απειλή ή η ζημία είναι σοβαρή, ο εθνικός δικαστής θα πρέπει να εκδώσει απόφαση για να την εμποδίσει, να τη σταματήσει ή να τη διορθώσει —και να εξασφαλίσει τη συμμόρφωση με τη νομοθεσία της ΕΕ. Τέτοιες εντολές είναι γνωστές ως αποτελεσματικές προσφυγές ή αποτελεσματικά μέτρα. Ανάλογα με την απειλή ή τη ζημία, μπορεί να είναι κατάλληλα διάφορα είδη εντολών. Τα νομικά συστήματα των κρατών μελών θα πρέπει να επιτρέπουν στους δικαστές να εκδίδουν τέτοιες εντολές²⁵.

Τι θα πρέπει να συμβεί εάν ένας εθνικός δικαστής διαπιστώσει ότι μια δημόσια αρχή έκανε ένα διαδικαστικό λάθος ή σονος σημασίας;

Τα ελάσσονα διαδικαστικά λάθη δεν απαιτούν αποτελεσματικές προσφυγές, υπό την προϋπόθεση ότι μπορεί να αποδειχθεί ότι δεν είχαν αντίκτυπο στην προσβαλλόμενη απόφαση της δημόσιας αρχής. Είναι ευθύνη της δημόσιας αρχής και όχι του αιτούντος να το επιδείξει²⁶.

... ή ότι μια εξουσιοδότηση, κανονιστική πράξη ή εθνική νομοθεσία παραβιάζει την περιβαλλοντική νομοθεσία της ΕΕ;

Υπό τις συνθήκες αυτές, θα ήταν σκόπιμο να ανασταλεί, να ανακληθεί ή να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη απόφαση ή πράξη²⁷.

... ή ότι μια δημόσια αρχή παρανόμως παρέλειψε να αναλάβει δράση;

Οι δημόσιες αρχές καλούνται να λάβουν γενικά ή ειδικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ. Σε περίπτωση που δεν το πράξουν, ο εθνικός δικαστής μπορεί να χρειαστεί να παρέμβει. Για παράδειγμα, ενδέχεται να χρειαστεί να διατάξει τη δημόσια αρχή να υιοθετήσει ένα νομικά απαιτούμενο σχέδιο ποιότητας του αέρα για την αντιμετώπιση υψηλών επιπέδων ατμοσφαιρικής ρύπανσης²⁸.

... ή ότι η παράνομη ενέργεια ή η αδράνεια της δημόσιας αρχής έχει ήδη προκαλέσει ζημιά;

Στην περίπτωση αυτή, οι εντολές πρέπει να αποσκοπούν στην αποκατάσταση της ζημιάς που προκλήθηκε. Αυτό μπορεί να συνεπάγεται την ολοκλήρωση της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων όταν κάποια παραλείφθηκε λανθασμένα —ή, σε ακραίες περιπτώσεις, να απαιτηθεί η κατάργηση παράνομων εργασιών που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί²⁹. Υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, μια εντολή μπορεί να αποζημιώσει το κοινό για τις οικονομικές απώλειες που υπέστη εξαιτίας της παράνομης ενέργειας ή της αδράνειας³⁰.

Τι πρέπει να γίνει εάν υπάρχει κίνδυνος πρόκλησης ζημιάς πριν ο εθνικός δικαστής να μπορεί να εκδώσει την τελική απόφαση;

Ο εθνικός δικαστής ίσως χρειαστεί αρκετό χρόνο για να αξιολογήσει πλήρως όλα τα επιχειρήματα που του υποβάλλονται και να εκδώσει μια οριστική απόφαση. Εν τω μεταξύ, η προσβαλλόμενη απόφαση, πράξη ή παράλειψη θα μπορούσε ήδη να προκαλέσει σοβαρή ή ανεπανόρθωτη περιβαλλοντική ζημιά. Αυτός ο κίνδυνος μπορεί να αντιμετωπιστεί με προσωρινά μέτρα —μερικές φορές αποκαλούμενα δικαστικές εντολές. Πρόκειται για εντολές που αναστέλλουν την προσβαλλόμενη απόφαση ή ενεργούν προσωρινά ή, σε περίπτωση παράλειψης, υποχρεώνουν τη δημόσια αρχή να προβεί σε ορισμένες θετικές προσωρινές ενέργειες. Τα εθνικά νομικά συστήματα πρέπει να εξουσιοδοτούν τους δικαστές να εκδίδουν τέτοιες εντολές όπου κρίνεται απαραίτητο³¹.

Δαπάνες

Η προσφυγή στο δικαστήριο κοστίζει χρήματα. Στις περισσότερες χώρες, ο πτωχός διάδικος πρέπει να πληρώσει το κόστος της άλλης πλευράς καθώς και το δικό του. Αυτό είναι γνωστό ως η αρχή «ο ηττημένος πληρώνει». Ο κίνδυνος να χρειαστεί να πληρώσει κάποιος πολλά χρήματα μπορεί να αποτελέσει σημαντικό αποτρεπτικό παράγοντα για την πρόκληση νομικής αμφισβήτησης. Αυτό εξηγεί γιατί η νομοθεσία της ΕΕ απαιτεί από τα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν ότι οι δικαστικές διαδικασίες σχετικά με την περιβαλλοντική νομοθεσία της ΕΕ δεν είναι απαγορευτικά δαπανηρές — «η απαίτηση μη απαγορευτικού κόστους³²».

Τι σημαίνει «μη απαγορευτικό κόστος»;

Απαγορευτικό κόστος σημαίνει ότι ένα άτομο εμποδίζεται να προσφύγει στο δικαστήριο λόγω της οικονομικής επιβάρυνσης που μπορεί να προκύψει ως αποτέλεσμα³³. Η νομοθεσία της ΕΕ δεν καθορίζει ένα κατώτατο όριο για τον προσδιορισμό του πότε το κόστος καθίσταται απαγορευτικό. Εξαρτάται από τις συγκεκριμένες συνθήκες. Το κόστος θα πρέπει επίσης να είναι λογικά προβλέψιμο για έναν δυνητικό προσφεύγοντα³⁴.

Ποιες δαπάνες καλύπτονται

Η απαίτηση μη απαγορευτικού κόστους σχετίζεται με όλες τις δαπάνες συμμετοχής σε μια διαδικασία. Έτσι, καλύπτει:

- Δικαστικά έξοδα·
- το κόστος της νομικής εκπροσώπησης, συμπεριλαμβανομένων των εξόδων που καταβάλλονται υπέρ της άλλης πλευράς·
- το κόστος των αποδεικτικών στοιχείων και τα έξοδα των εμπειρογνομόνων·
- οποιοσδήποτε οικονομικές εγγυήσεις που ζητείται να παρέχονται από τον προσφεύγοντα, για παράδειγμα, να λάβει προσωρινά μέτρα.

Αφορά επίσης το κόστος διαφόρων σταδίων μιας διαδικασίας, π.χ. εκκλήσεις³⁵.

Πώς πρέπει ένας εθνικός δικαστής να σέβεται την απαίτηση μη απαγορευτικού κόστους κατά την εφαρμογή της αρχής «ο πτημένος πληρώνει»;

Η αρχή «ο πτημένος πληρώνει» συνάδει με το δίκαιο της ΕΕ. Ωστόσο, κατά την καταβολή αποζημίωσης έναντι ενός πτημένου διαδίκου, ο εθνικός δικαστής πρέπει να σέβεται την απαίτηση μη απαγορευτικού κόστους. Μπορούν να ληφθούν υπόψη ορισμένα υποκειμενικά στοιχεία που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη περίπτωση και τον προσφεύγοντα, όπως η οικονομική κατάσταση του προσφεύγοντα και η σημασία του τι διακυβεύεται για τον προσφεύγοντα και το περιβάλλον. Ωστόσο, ο δικαστής οφείλει πάντοτε να διασφαλίζει ότι τα καταβληθέντα έξοδα δεν είναι αντικειμενικά παράλογα³⁶.

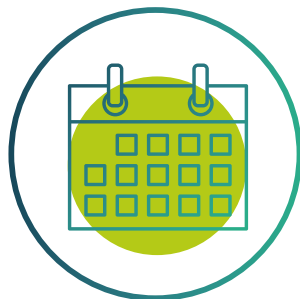
Ποιος είναι ο πιθανός ρόλος της δικαστικής αρωγής;

Η παροχή δικαστικής αρωγής σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους μπορεί να συμβάλει στη διασφάλιση της εκπλήρωσης της απαίτησης μη απαγορευτικού κόστους. Τα κράτη μέλη μπορούν να παρέχουν δικαστική αρωγή με διάφορους τρόπους³⁷.

Χρονοδιάγραμμα

Τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι διαδικασίες του δικαστικού ελέγχου διεξάγονται έγκαιρα. Ο έγκαιρος χαρακτήρας των δικαστικών διαδικασιών αποτελεί βασική εγγύηση ότι ο δικαστικός έλεγχος θα είναι αποτελεσματικός³⁸.

Ορίζει το δίκαιο της ΕΕ συγκεκριμένες χρονικές προθεσμίες εντός των οποίων πρέπει να ολοκληρωθούν οι δικαστικοί έλεγχοι;

Όχι, το δίκαιο της ΕΕ δεν ορίζει συγκεκριμένες χρονικές προθεσμίες.

Μπορούν τα κράτη μέλη να καθορίσουν προθεσμίες για την άσκηση νομικών αμφισβητήσεων;

Ναι. Οι προθεσμίες για την άσκηση αμφισβητήσεων είναι σύμφωνες με τη νομοθεσία της ΕΕ, υπό την προϋπόθεση ότι είναι εύλογες. Οι προθεσμίες αυτές δικαιολογούνται για λόγους ασφάλειας δικαίου.

Πρακτικές Πληροφορίες

Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να παρέχουν πληροφορίες στο κοινό σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα. Πρέπει να το κάνουν κατά τρόπο αρκετά σαφή και ακριβή. Οι πληροφορίες πρέπει να προσεγγίσουν ένα ευρύ και αντιπροσωπευτικό κοινό³⁹.

Ποιες είναι οι υποχρεώσεις των κρατών μελών όσον αφορά το περιεχόμενο των πληροφοριών;

Οι πληροφορίες θα πρέπει να καλύπτουν όλες τις πτυχές της πρόσβασης στη δικαιοσύνη που αφορούν το κοινό όταν αποφασίζει αν θα υποβάλει ή όχι νομική αμφισβήτηση. Οι πληροφορίες θα πρέπει να είναι πλήρεις, ακριβείς και ενημερωμένες. Θα πρέπει να καλύπτονται όλες οι πηγές δικαίου που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό των όρων πρόσβασης, συμπεριλαμβανομένης της εθνικής νομολογίας, όπου αυτό διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Οι πληροφορίες πρέπει να είναι σαφείς και κατανοητές για κάποιον που δεν ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου.

Σε ποιον μπορεί κάποιος να απευθυνθεί στα κράτη μέλη για να λάβει αυτές τις πληροφορίες;

Εναπόκειται στα κράτη μέλη να αποφασίσουν ποιος είναι υπεύθυνος για την παροχή των πληροφοριών. Συνήθως το Υπουργείο Δικαιοσύνης είναι ένα καλό σημείο εκκίνησης για να ζητήσετε αυτές τις πληροφορίες.

Είναι διαθέσιμες οι πληροφορίες σε επίπεδο ΕΕ;

Ναι. Οι πληροφορίες σχετικά με τους κανόνες πρόσβασης στη δικαιοσύνη στα κράτη μέλη, μεταξύ άλλων όσον αφορά το περιβάλλον, μπορούν να βρεθούν μέσω της ηλεκτρονικής πύλης για τη δικαιοσύνη, που δημιουργήθηκε από τη Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης και Προστασίας των Καταναλωτών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο σύνδεσμος είναι ο παρακάτω: https://e-justice.europa.eu/content_access_to_justice_in_environmental_matters-300-el.do?init=true

¹ Παράγραφοι 32-33 της Ανακοινώσεως.

² Παράγραφος 135.

³ Παράγραφοι 35-37.

⁴ Παράγραφοι 45-47.

⁵ Παράγραφοι 48-57.

⁶ Παράγραφοι 17-30.

⁷ Παράγραφοι 58-107.

⁸ Παράγραφος 28.

⁹ Παράγραφοι 74-83.

¹⁰ Παράγραφοι 69-70.

¹¹ Παράγραφος 104.

¹² Παράγραφος 104.

¹³ Παράγραφος 108.

¹⁴ Παράγραφοι 115-117.

¹⁵ Παράγραφος 121.

¹⁶ Παράγραφος 122.

¹⁷ Παράγραφοι 140-141.

¹⁸ Παράγραφος 135.

¹⁹ Παράγραφος 137.

²⁰ Παράγραφος 144.

²¹ Παράγραφος 150.

²² Παράγραφος 149.

²³ Παράγραφοι 151-153.

²⁴ Παράγραφος 154.

²⁵ Παράγραφοι 155-173.

²⁶ Παράγραφος 158.

²⁷ Παράγραφοι 159-162.

²⁸ Παράγραφοι 163-164.

²⁹ Παράγραφοι 168-169.

³⁰ Παράγραφος 166-167.

³¹ Παράγραφοι 170-173.

³² Παράγραφοι 174-195.

³³ Παράγραφος 181.

³⁴ Παράγραφος 182.

³⁵ Παράγραφοι 183-185.

³⁶ Παράγραφοι 186-188.

³⁷ Παράγραφοι 194-195.

³⁸ Παράγραφοι 196-201.

³⁹ Παράγραφοι 202-209.

Επικοινωνία με την ΕΕ

ΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΩΣ

Σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν εκατοντάδες κέντρα πληροφόρησης Europe Direct. Μπορείτε να βρείτε τη διεύθυνση του πλησιέστερου σε σας κέντρου στον δικτυακό τόπο <http://europa.eu/contact>

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΑ Η ΜΕΣΩ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟΥ

Η Europe Direct είναι μια υπηρεσία που απαντά στις ερωτήσεις σας για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μπορείτε να επικοινωνήσετε με αυτήν την υπηρεσία:

- καλώντας ατελώς τον αριθμό **00 800 6 7 8 9 10 11** (ορισμένα δίκτυα τηλεφωνίας ενδέχεται να χρεώνουν τις κλήσεις αυτές),
- καλώντας τον αριθμό **+32 22999696** ή
- μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου από τον δικτυακό τόπο <http://europa.eu/contact>

Εύρεση πληροφοριών σχετικά με την ΕΕ

ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση σε όλες τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ είναι διαθέσιμες στον δικτυακό τόπο Europa: <http://europa.eu>

ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ

Μπορείτε να τηλεφορτώσετε ή να παραγγείλετε δωρεάν και επί πληρωμή εκδόσεις της ΕΕ από το βιβλιοπωλείο της ΕΕ στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://bookshop.europa.eu>. Μπορείτε να ζητήσετε πολλαπλά αντίγραφα δωρεάν εκδόσεων επικοινωνώντας με την υπηρεσία Europe Direct ή με το τοπικό σας κέντρο πληροφόρησης (βλ. <http://europa.eu/contact>).

ΣΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΣΕ ΣΧΕΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Για πρόσβαση σε νομικές πληροφορίες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του συνόλου της ενωσιακής νομοθεσίας από το 1951 σε όλες τις επίσημες γλώσσες, μεταβείτε στον δικτυακό τόπο EUR-Lex, στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://eur-lex.europa.eu>

ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΕ

Η Πύλη Δημόσιων Δεδομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (<http://data.europa.eu/euodp/el/data>) παρέχει πρόσβαση σε σύνολα δεδομένων από την ΕΕ. Τα δεδομένα μπορούν να τηλεφορτωθούν και να επαναχρησιμοποιηθούν δωρεάν, τόσο για εμπορικούς όσο και για μη εμπορικούς σκοπούς.

